

USŁUGI TECHNICZNE I USŁUGI PRODUKCYJNE W WYBRANYCH GOSPODARSTWACH POWIATU MIECHOWSKIEGO

Sylwester Tabor, Maciej Kuboń

Instytut Inżynierii Rolniczej i Informatyki, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

Streszczenie. Porównano wielkość produkcji towarowej i wyposażenie techniczne 30 dobrze wyposażonych, towarowych, średnich i dużych gospodarstw rolniczych. Przedstawiono hierarchię potrzeb oraz strukturę częstotliwości i wartości kupowanych usług produkcyjnych, do których zaliczono usługi weterynaryjne i zoohigieniczne, techniczne, zaopatrzenia i zbytu oraz doradcze i informatyczne.

Słowa kluczowe: produkcja towarowa, park maszynowy, usługi produkcyjne

Wprowadzenie

Według badań IERiGŻ od 2007 r. wzrósł popyt na usługi, co przede wszystkim było wynikiem wyraźnej poprawy sytuacji dochodowej gospodarstw rolnych. W porównaniu do roku 2007 całkowite koszty usług w roku 2008 wzrosły do 2,17 mld zł, czyli o 35,4%. Na przestrzeni tego okresu o 3% zwiększyła się liczba przedsiębiorstw świadczących usługi dla rolnictwa, tj. do 24,9 tys. Jednak dobra koniunktura na rynku rolnym doprowadziła do wzrostu cen usług o 7,1% w porównaniu do analogicznego okresu 2007 r. Należy jednak nadmienić, że ceny usług bezpośrednio rolniczych były wyższe o 8,2%, a pośrednio rolniczych o 6,4% [Analizy rynkowe 2008].

Usługi produkcyjne w rolnictwie krajów rozwiniętych gospodarczo są jednym ze skutecznych sposobów przewycięzania sprzeczności między konsekwencją wprowadzania postępu naukowo-technicznego a kosztami jego wdrożenia [Michalek 1998; Tabor 2006]. Jednak dokonując oceny wpływu usług produkcyjnych na przebieg procesów produkcyjnych należy pamiętać, że nie są one czynnikiem autonomicznym. Wchodzą w określone związki przyczynowo-skutkowe ze wszystkimi środkami tradycyjnie angażowanymi w rolnictwie, przez co stają się ważnym ogniwem stymulowania wzrostu produkcji rolnej i jej racjonalizacji [Radwan 2001]. Dlatego istnieje potrzeba prowadzenia badań w zakresie kosztów i częstotliwości zakupu usług produkcyjnych w aspekcie rodzaju i wielkości prowadzonej produkcji oraz posiadanego wyposażenia technicznego.

Cel, zakres i metodyka badań

Celem badań było określenie związku pomiędzy wielkością produkcji i wyposażeniem technicznym wybranych gospodarstw a hierarchią potrzeb w zakresie usług oraz wartością

i częstotliwością zakupu usług produkcyjnych. Badania wykonano w 30-stu wybranych gospodarstwach indywidualnych, położonych na terenie powiatu miechowskiego, w woj. małopolskim. Badania miały formę wywiadu kierowanego, w oparciu o który wypełniono uprzednio przygotowany formularz. Uzyskane informacje pozwoliły na realizację przyjętego celu.

Do badań wybrano gospodarstwa o powierzchni przekraczającej 5 ha użytków rolnych. Przyjęcie takiego kryterium wynikało z założenia, że zakup usług wzrasta wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa i wartości wytworzonej produkcji. Ponieważ gospodarstwa mniejsze przede wszystkim ograniczają wydatki, w tym głównie ponoszone na zakup technicznych usług produkcyjnych, zostały one pominięte w badaniach.

Dla celów analizy porównawczej badane gospodarstwa podzielono na dwie grupy:

- grupa I – do 20 ha użytków rolnych (15 gospodarstw);
- grupa II – powyżej 20 ha użytków rolnych (15 gospodarstw).

Wyniki obliczeń zestawiono jako średnie dla całej badanej grupy i średnie dla poszczególnych grup analitycznych.

Wyniki badań

Na terenie powiatu miechowskiego znajdują się urodzajne i żyzne gleby, II i III klasy bonitacyjnej. Z uwagi na posiadane zasoby ziemi rolnictwo powiatu jest powszechnie uznawane za wysoko rozwinięte. Dominuje w nim produkcja zbóż, ziemniaków, warzyw gruntowych i trzody chlewnej. Na terenie powiatu znajduje się około 9 tys. gospodarstw o średniej powierzchni użytków rolnych (UR) wynoszącej blisko 5,0 ha.

Średnia powierzchnia UR badanych gospodarstw wynosiła 31,83 ha (tab. 1), przy czym w grupie I było to 15,47 ha, a w grupie II – 58,18 ha. Dla regionu i badanych gospodarstw charakterystyczny jest bardzo niski udział trwałych użytków zielonych w strukturze użytkowania ziemi. W badanych gospodarstwach wynosił on średnio tylko 5,8%. W gospodarstwach mniejszych było to 10,0%, a w większych 4,5%. W porównaniu do gospodarstw mniejszych, w gospodarstwach większych konsekwencją niskiego udziału trwałych użytków zielonych był niższy udział zbóż (grupa I - 81,7%, grupa II – 75,4%) i wyższy udział roślin pastewnych w strukturze zasiewów (grupa I – 9,1%, grupa II – 17,1%).

Należy bowiem nadmienić, że w badanych gospodarstwach średnia obsada inwentarza żywego wynosił 0,86 DJP·ha⁻¹. W poszczególnych grupach obszarowych nie różniła się ona istotnie i w grupie I wynosiła 0,81 DJP·ha⁻¹, a w grupie II – 0,87 DJP·ha⁻¹. W strukturze obsady inwentarza żywego trzoda chlewna stanowiła średnio 36%. W gospodarstwach mniejszych udział ten wynosił 30%, a w większych 38%.

Wartość produkcji towarowej wynosiła średnio 17,51 tys.zł·ha⁻¹. W grupie I wynosiła 15,76 tys.zł·ha⁻¹, a w grupie II – 18,07 tys.zł·ha⁻¹, tj. o 14,7% więcej. O tak wysokiej wartości produkcji zdecydowały dochody ze sprzedaży warzyw (grupa I) i tytoniu (grupa II).

Usługi techniczne...

Tabela 1. Charakterystyka produkcji roślinnej i zwierzęcej
Table 1. Characteristics of plant and animal production

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka	Średnio	W tym:	
				do 20 ha UR	powyżej 20 ha UR
1	Grunty orne	ha	29,97	13,93	46,01
	zboża	ha	23,03	11,38	34,67
	okopowe	ha	2,38	1,19	3,57
	w tym: pastewne	ha	3,48	1,03	5,93
	przemysłowe	ha	0,83		1,67
	warzywa	ha	0,25	0,33	0,17
2	Użytki zielone	ha	1,86	1,54	2,17
3	Razem użytki rolne	ha	31,83	15,47	48,18
4	Obsada inwentarza żywego	DJP·ha ⁻¹	0,86	0,81	0,87
	w tym: bydło	DJP·ha ⁻¹	0,55	0,57	0,54
	trzoda chlewna	DJP·ha ⁻¹	0,31	0,24	0,33
5	Wartość produkcji towarowej	tys.zł·ha ⁻¹	17,51	15,76	18,07

Źródło: obliczenia własne

Tabela 2. Wyposażenie badanych gospodarstw techniczne środki produkcji
Table 2. Technical means of production on analyzed farms

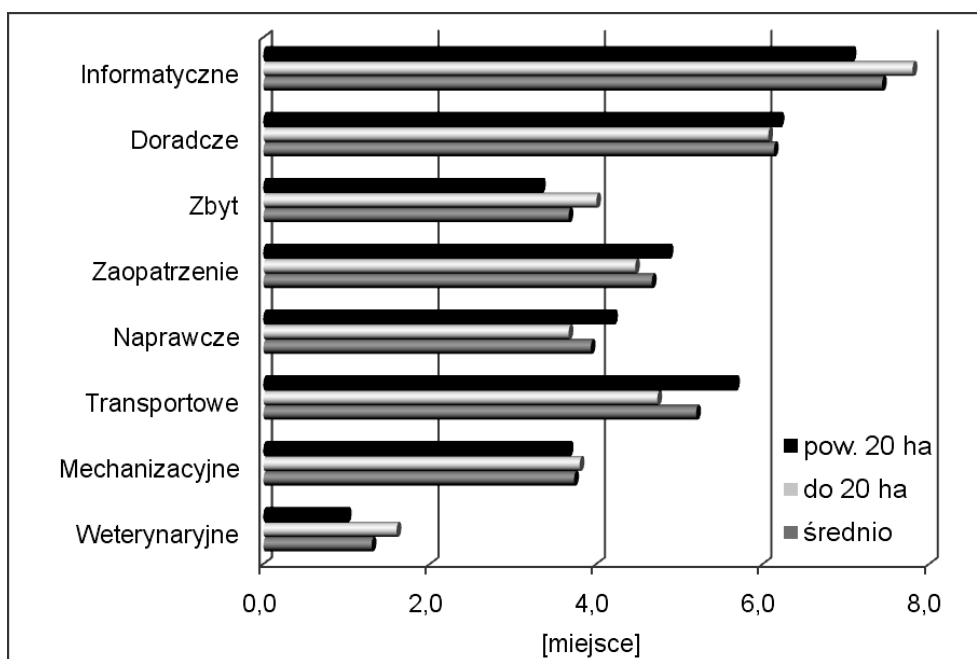
Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka	Średnio	W tym:	
				do 20 ha UR	powyżej 20 ha UR
1	Razem ciągniki rolnicze	szt.	2,4	2,0	2,8
	klasa do 6 kN	szt.	0,3	0,4	0,2
	w tym: klasa 9 kN	szt.	0,9	0,7	1,0
	klasa 14 kN	szt.	0,8	0,8	0,8
	klasa 20 kN	szt.	0,4	0,1	0,8
	2	Moc znamionowa ciągników	kW·ha ⁻¹ kW·szt. ⁻¹	4,3 57,5	6,2 48,4
3	Wartość odtworzeniowa brutto	tys.zł·ha ⁻¹	18,9	28,2	16,0
	ciągniki	tys.zł·ha ⁻¹	5,9	8,0	5,2
	w tym: maszyny samobieżne	tys.zł·ha ⁻¹	6,4	9,2	5,5
	pozostałe	tys.zł·ha ⁻¹	6,6	11,0	5,3

Źródło: obliczenia własne

Podstawowe wyposażenie parku maszynowego stanowią ciągniki rolnicze, będące zasadniczym źródłem mechanicznej siły pociągowej. Średnio na badane gospodarstwo przypadało 2,4 szt. fizycznej ciągnika rolniczego, zaś na 1 ciągnik przypadało 13,3 ha UR (tab. 2). W grupie I na gospodarstwo przypadały 2,0 szt., a w grupie II – 2,8 szt. ciągnika rolniczego. W przeliczeniu na 1 ciągnik przypadało odpowiednio 7,7 ha i 17,2 ha UR. Wraz ze wzrostem powierzchni UR wzrastało wyposażenie w ciągniki wyższych klas uciągu, przy jednoczesnym spadku wskaźnika mocy zainstalowanej. Przy średniej mocy znamionowej silnika ciągnika wynoszącej 57,5 kW, w gospodarstwach mniejszych było to 48,4 kW, a w gospodarstwach większych 64,0 kW. Natomiast przy średnim wskaźniku mocy zainstalowanej wynoszącym 4,3 kW·ha⁻¹, w grupie I było to 6,24,3 kW·ha⁻¹, a grupie II – 3,7 kW·ha⁻¹.

Wartość odtworzeniowa brutto parku maszynowego wynosiła średnio 18,9 tys.zł·ha⁻¹, przy czym w grupie I było to 28,2 tys.zł·ha⁻¹, a w grupie II - 16,0 tys.zł·ha⁻¹. W wartościach bezwzględnych wynosiła średnio blisko 610 tys.zł (grupa I – 440 tys.zł, grupa II – 770 tys.zł). Spośród wyszczególnionych w tabeli 2 grup środków technicznych, najniższym udziałem charakteryzują się ciągniki rolnicze, co jest odzwierciedleniem bardzo dobrego wyposażenia gospodarstw w maszyny samobieżne oraz narzędzia i maszyny ciągnikowe. W sposób istotny może to wpływać na popyt na usługi mechanizacyjne.

Na rysunku 1 zestawiono wyniki badań dotyczące hierarchii potrzeb w zakresie usług produkcyjnych w rolnictwie. Wyniki te wskazują, że powierzchnia użytków rolnych oraz wyposażenie techniczne nie mają istotnego wpływu na hierarchię potrzeb w zakresie usług. Przy zbliżonej obsadzie inwentarza żywego, jako pierwszoplanowe zostały wskazane usługi weterynaryjne i zoohigieniczne. W gospodarstwach większych kolejne miejsce zajmują usługi w zakresie zbytu produktów rolnych, a następnie usługi mechanizacyjne i naprawcze. Natomiast w gospodarstwach mniejszych usługi naprawcze i mechanizacyjne są wyżej cenione niż usługi w zakresie zbytu. Takie różnice wynikają z różnic w ilości i wartości produkcji towarowej. Gospodarstwa mniejsze charakteryzuje niższa sprzedaż i niższe potrzeby usługowe w tym zakresie. Gospodarstwa większe oferując więcej produktów na rynek potrzebują fachowej obsługi na rynku artykułów rolnych.

Źródło: obliczenia własne

Rys. 1. Hierarchia potrzeb w zakresie usług produkcyjnych

Fig. 1. Ranking of needs regarding production services

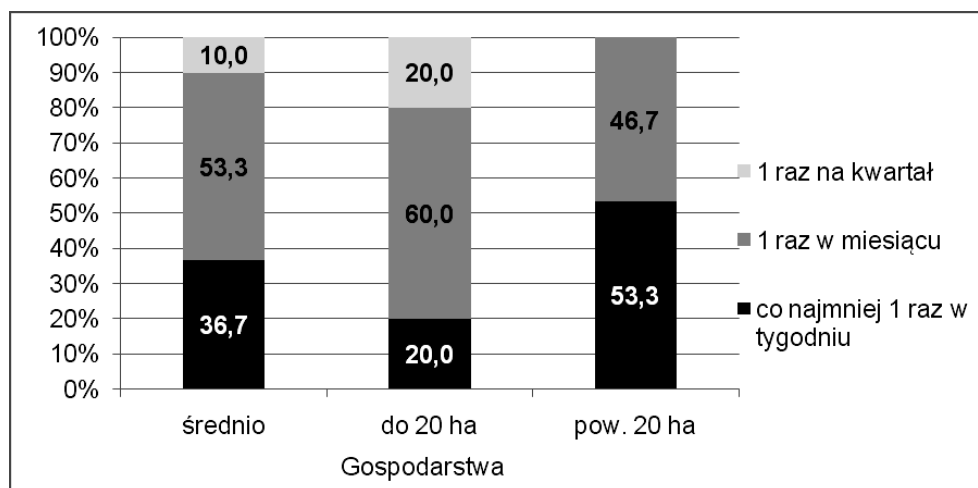
Usługi techniczne...

Kolejną grupą w hierarchii potrzeb są usługi w zakresie zaopatrzenia, a w dalszej kolejności usługi transportowe. W obu przypadkach są one wyżej cenione przez gospodarstwa mniejsze.

Dla rozwoju gospodarstw istotne znaczenie powinny mieć usługi doradcze i informatyczne. Ich miejsce w hierarchii potrzeb jest jednak bardzo odległe. Rolnicy z usług doradców korzystają tylko w przypadku prowadzenia inwestycji, a zakres usługi najczęściej sprowadza się do pomocy przy wypełnieniu wniosków o dofinansowanie inwestycji. Z kolei usługi informatyczne to usługi, które rolnikom nie są jeszcze dobrze znane. Należy jednak podkreślić coraz bardziej wzrastające znaczenie tych usług w gospodarstwach większych, tj. o wyższej produkcji towarowej.

Dla usługodawcy istotne znaczenie ma częstotliwość korzystania z usług i wysokość wydatków, jakie może rolnik ponieść na zakup usług. Na rysunku 2 przedstawiono częstotliwość zakupu usług, a na rysunku 3 wysokość rocznych wydatków, jakie rolnicy ponoszą na zakup usług produkcyjnych.

Ponad połowa gospodarstw większych dokonuje zakupu usług produkcyjnych przynajmniej 1 raz w tygodniu, a pozostała część przynajmniej 1 raz w miesiącu. Z kolei 60% gospodarstw mniejszych kupuje usługi 1 raz w miesiącu, a co piąte 1 raz na kwartał.

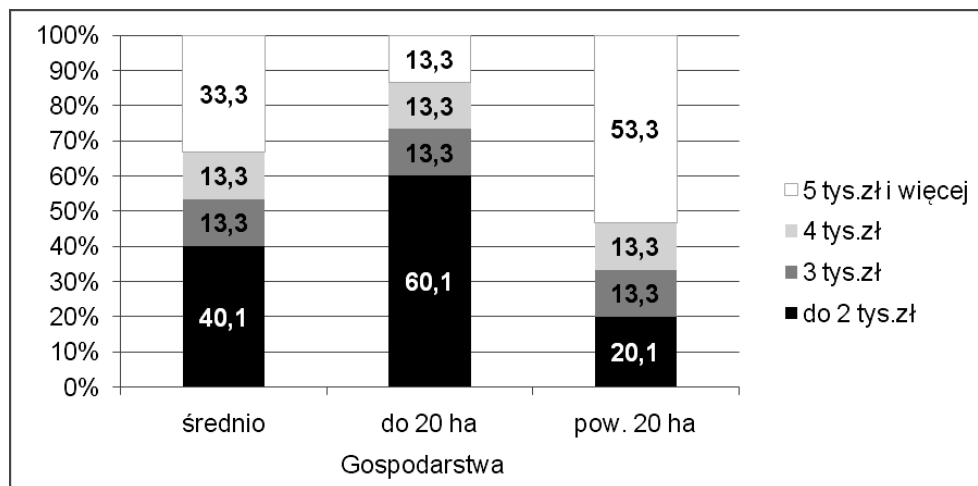

Źródło: obliczenia własne

Rys. 2. Struktura częstotliwości zakupu usług produkcyjnych

Fig. 2. Frequency structure of purchasing production services

Także ponad połowa gospodarstw większych wydaje rocznie na usługi 5 tys. zł i więcej, a co czwarte gospodarstwo od 3 do 4 tys. zł. Natomiast aż 60% gospodarstw mniejszych na usługi produkcyjne wydaje rocznie mniej niż 2 tys. zł. Średnie roczne wydatki gospodarstwa mniejszego na usługi produkcyjne wynoszą 2,5 tys. zł, a gospodarstwa większego 4,0 tys. zł. Biorąc pod uwagę wartość produkcji towarowej stanowi to odpowiednio - w gospodarstwach mniejszych tylko 1,0%, a w gospodarstwach większych 0,5% wartość produkcji sprzedanej.

Źródło: obliczenia własne

Rys. 3. Struktura wysokości wydatków rocznych na usługi produkcyjne
Fig. 3. Structure of the production services expenditure per year

Podsumowanie i wnioski

Wyniki badań wskazują, że powierzchnia użytków rolniczych oraz wyposażenie techniczne nie mają istotnego wpływu na hierarchię potrzeb w zakresie usług. Jednak na podstawie tych wyników można wnioskować, że wysokie wyposażenie w park maszynowy było czynnikiem decydującym o niskim poziomie zakupów usług produkcyjnych *raczej mechanicznych*.

Rolnicy przede wszystkim kupują usługi weterynaryjne i zoohigieniczne. Z pozostałych usług korzystają znacznie rzadziej, co znajduje odzwierciedlenie w hierarchii potrzeb usługowych. Niepokojącym zjawiskiem jest stosunkowo sporadycznie korzystanie ze specjalistycznych usług wyższego rzędu, opartych na wiedzy. Wyższe potrzeby w tym zakresie obserwowane są w gospodarstwach większych, wysokotowarowych.

Bibliografia

- Michalek R. i in.** 1998. Uwarunkowania technicznej rekonstrukcji rolnictwa. Wydawnictwo PTIR, Kraków. ISBN 83-905219-1-1.
- Radwan A.** 2001. Usługi produkcyjne w procesie przemian strukturalnych gospodarstw rodzinnych. Zeszyty Naukowe AR. Rozprawy 272, Kraków. ISSN 1233-4189.
- Tabor S.** 2006. Postęp techniczny a efektywność substytucji pracy żywej pracą uprzedmiotowioną w rolnictwie. Inżynieria Rolnicza. Nr 10 (85). ISSN 1429-7264.
- Analizy rynkowe. 2008. Rynek środków produkcji i usług dla rolnictwa. Stan i perspektywy. Nr 34. Wydawnictwo IERiGŻ-PIB. ISSN 1231-286X.

TECHNICAL SERVICES AND PRODUCTION SERVICES IN SELECTED FARMS OF THE MIECHÓW COUNTY

Abstract. The size of the goods production and technical resources of 30 well-equipped, middle- and large-size farms producing goods was analyzed. The work presents the ranking of needs, the frequency structure of purchasing production services and their value, taking veterinary, zoohygiene, technical, supply, sale, advisory and IT services into consideration.

Key words: goods production, machinery, production services

Adres do korespondencji:

Sylwester Tabor; e-mail: Sylwester.Tabor@ur.krakow.pl
Instytut Inżynierii Rolniczej i Informatyki
Uniwersytet Rolniczy w Krakowie
ul. Balicka 116B
30-149 Kraków